

Onnodige sekseregistratie: "Wat gaat het iemand aan wat ik in mijn onderbroek heb zitten?"

Op identiteitskaarten wordt over een paar jaar geen M of V meer vermeld. Is het altijd nodig om iemands sekse te registreren, of doen we dit vanuit gewoonte? Hoe vanzelfsprekend is het om als gemeenteambtenaar te vragen of iemand man of vrouw is? Met een uitleg, voorbeelden en een stappenplan helpt de Toolkit Onnodige Sekseregistratie gemeenten kritisch te kijken naar de manier waarop zij omgaan met sekseregistratie.

Tekst: Froukje Gaasterland

Vlak voor de zomer liet minister Van Engelshoven weten dat de geslachtsaanduiding op identiteitskaarten per 2024 of 2025 wordt geschrapt. Nederland is niet het eerste land in de EU dat deze stap zet om onnodige sekseregistratie te beperken; op de Duitse ID-kaarten is M of V al enige tijd afwezig.

Als gemeenteambtenaar heb je vaak te maken met de registratie en het gebruik van persoonsgegevens. Soms gaat het om specifieke taken, zoals het opstellen van een geboorteakte of het beheren van de Basisregistratie Personen (BRP). In andere gevallen gaat het om dagelijkse zaken, zoals het maken van een invulformulier of contact met burgers. Meestal wordt naast naam en geboortedatum ook gevraagd of iemand man of vrouw is. Maar hoe vanzelfsprekend hoort

dit eigenlijk te zijn? Wordt er goed nagegaan in welke gevallen sekseregistratie nodig is en wanneer het onnodig is?

Sekseregistratie vindt vaak plaats vanuit gewoonte. Zo wordt er bijvoorbeeld naar sekse gevraagd als burgers het grofvuil willen laten ophalen of een parkeervergunning willen aanvragen. Er is dan geen goede reden om naar sekse te vragen, en het gebruik van dit specifieke persoonsgegeven is niet noodzakelijk voor het doel dat de gemeente voor ogen heeft. In zulke gevallen is er sprake van onnodige sekseregistratie. Er zijn verschillende redenen waarom het belangrijk is om onnodige sekseregistratie te verminderen.

REDENEN OM ONNODIGE SEKSEREGISTRATIE TE VERMINDEREN

De eerste reden draait om privacy: sekse kan als een gevoelig persoonsgegeven worden ervaren. Maria is iemand die zich hier erg aan stoort: "Ik vind het vervelend dat ik steeds moet aangeven dat ik een vrouw ben, ook als dat er niets toe doet. Wat gaat het iemand aan wat ik in mijn onderbroek heb zitten? Ik hoef mijn religie of etnische achtergrond toch ook niet steeds door te geven? Als ze me een brief willen sturen, kunnen ze prima gewoon mijn naam gebruiken in plaats van 'Geachte mevrouw.'" Vanuit privacyoogpunt is het belangrijk om gegevens over sekse alleen te verzamelen, te registreren en te gebruiken wanneer dit daadwerkelijk nodig is. Bovendien zijn er met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) strengere regels gekomen rondom gegevensverwerking, waaronder de registratie van sekse. Onnodige sekseregistratie kan dus worden gezien als een aantasting van iemands privacy.

"Sekseregistratie vindt vaak plaats vanuit gewoonte"

Ten tweede herkent niet iedereen zich volledig in de indeling man-vrouw. Registratie of iemand man of vrouw is, wordt door burgers soms als onprettig en onvrij ervaren. Dit geldt onder andere voor veel intersekse, trans- en non-binaire personen. Sekseregistratie dwingt hen in een hokje dat voor hen niet past, zeker wanneer alleen de opties man of vrouw worden geboden. Dit kan burgers belemmeren in hun deelname aan de samenleving met een identiteit die voor hen goed voelt. Het feit dat niet iedereen zich herkent in de onderverdeling man-vrouw, is inmiddels ook een juridische realiteit geworden. Zo heeft Nanoah Struik in 2019 via de rechtbank in plaats van M/V een X in het paspoort afgedwongen. Struik identificeert zich als non-binair, voelt zich dus niet thuis in de hokjes man of vrouw en kan zich nu ook juridisch zo uiten. De verwachting is dat mogelijk meer burgers zullen volgen die zich geen man of vrouw voelen en dit gereflecteerd willen zien in hun paspoort.

Ten derde draagt sekseregistratie vaak bij aan het in stand houden van bestaande ideeën over hoe mannen en vrouwen zich moeten gedragen – ook wel gendernormen genoemd – die voortkomen uit de binaire indeling in man en vrouw. Deze indeling impliceert dat er wezenlijke en onveranderlijke verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen. Het

verminderen van sekseregistratie kan dus helpen bij het verminderen van aannames op basis van gender en daarmee gelijkheid bevorderen.

Tot slot speelt er ook een economische reden mee: het terugdringen van sekseregistratie zorgt ervoor dat dataverwerking op termijn efficiënter en doelmatiger wordt. Het vermindert de hoeveelheid opgeslagen data.

"Onnodige sekseregistratie kan worden gezien als een aantasting van iemands privacy"

TOOLKIT ONNODIGE SEKSEREGISTRATIE

Hoe ziet het terugdringen van onnodige sekseregistratie er in de praktijk uit? Om organisaties hierbij een helpende hand te bieden heeft Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis samen met Transgender Netwerk Nederland (TNN) de Toolkit Onnodige Sekseregistratie ontwikkeld. In de Toolkit bevinden zich diverse handreikingen, waaronder één specifiek voor gemeenten. Hierin wordt uitgelegd wanneer sekseregistratie verplicht is of nodig kan zijn, en wanneer sekseregistratie onnodig is. Ook komen in de Toolkit goede voorbeelden aan bod uit gemeenten die al stappen hebben ondernomen, net als een aantal handige tips en trucs. Om daadwerkelijk aan de slag te gaan met het terugdringen van onnodige sekseregistratie, bevat de Toolkit een afwegingskader met daarin een concreet stappenplan om in kaart te brengen waar, waarom en hoe sekse binnen je eigen organisatie wordt geregistreerd en hoe je dit kunt verminderen.

Wil je meer informatie ontvangen over dit onderwerp? Neem dan contact op met Froukje Gaasterland, coördinator beleidsadviesing bij Atria, via f.gaasterland@atria.nl.